

mandoria Królewskiego Orderu Gwiazdy Północnej w 1993 r.), jak też przez przyjaciół i kolegów z Niemiec, Skandynawii i wielu innych krajów, w tym również z Polski (*Commentationes Numismaticae 1988. Festgabe für Gert und Vera Hatz zum 4. Januar 1988 dargebracht*, red. P. Berghaus, Hamburg 1988; tu bibliografia obojga jubilatów).

Z żalem żegnamy Uczoną, która – pracując nad materiałem masowo odnajdywanym także w Polsce – dobrze zasłużyła się również dla historii pieniądza wczesnośredniowiecznego na naszych ziemiach.

Stanisław Suchodolski

Mark Blackburn (1953-2011)

Zmarł doktor Mark Alistair Sinclair Blackburn, kurator Działu Monet i Medali w Fitzwilliam Museum w Cambridge, wybitny numizmatyk i mediewista. Wiadomość to tym smutniejsza, że dotyczy badacza w pełni sił twórczych, o wielkim dorobku, ale jeszcze większym potencjale, człowieka obdarzonego otwartym umysłem, niezwykłymi zdolnościami organizacyjnymi i przywódczymi, a jednocześnie pełnego życzliwości.

Mark Blackburn urodził się 5 stycznia 1953 roku w miasteczku Camberley w Surrey, pod Londynem. Po ukończeniu szkoły w Tunbridge Wells, gdzie później mieszkał z rodziną, zaczął studia chemiczne na Uniwersytecie w Oxfordzie. Kierunek studiów szybko zmienił – na rzecz prawa. Od dzieciństwa zbierał monety, a w 1971 r. został przyjęty do Brytyjskiego Towarzystwa Numizmatycznego. Przeczytawszy w dorocznym adresie prezesa towarzystwa, dra Stewarta Lyona, o niedostatku badaczy numizmatyki brytyjskiej, zwrócił się do autora z prośbą o włączenie do prac badawczych. S. Lyon skontaktował mło-

dego człowieka z największym wówczas autorytetem numizmatyki anglosaskiej, Michaeliem Dolley'em. Trzecim Jego mistrzem został dr Donald Michael Metcalf z Oxfordu, uczony numizmatyk o bardzo szerokich zainteresowaniach. Uczył się od nich jako amator, student prawa w kolegium St Edmund Hall w Oxfordzie. W 1973 r. Mark Blackburn opublikował pierwszą pracę numizmatyczną. Był to komunikat, w którym na podstawie rękopiśmiennych pamiętników osiemnastowiecznego antykwariusza, Thomasa Hearne'a, członka St Edmund Hall, Autor zidentyfikował pochodzenie znaleziskowe przechowywanego w zbiorach muzealnych unikatowego pensa króla Henryka I (1100-1135) i mincerza Lefwine'a z mennicy w Tamworth („British Numismatic Journal”, t. 43, 1973, s. 99-100). Jeszcze w czasie studiów został wybrany prezesem Oxfordzkiego Uniwersyteckiego Towarzystwa Archeologicznego (Oxford University Archaeological Society), a jako swój adres prezesowski (*a presidential address*) wygłosił wykład o mennicy w Watchet w Sommerset, niewielkim warsztacie działającym od czasów Etelreda II do Stefana. Pracę o mennicy w Watchet w formie gruntownej rozprawy opublikował w 1974 r., mając lat 21 („British Numismatic Journal”, t. 44, s. 13-38). Kolejne publikacje – na łamach „British Numismatic Journal”, „Numismatic Chronicle”, „Seaby's Coin and Medal Bulletin” czy „Numismatic Circular” – dotyczyły także mennictwa anglosaskiego i normńskiego, które stało się główną dziedziną Jego zainteresowań i polem największych osiągnięć naukowych. W 1975 r. uzyskał bakalaureat z prawa, a w 1978 r. stopień Master of Arts Uniwersytetu Oxfordzkiego. W 1976 r. został członkiem londyńskiej korporacji prawniczej Middle Temple jako adwokat (*Barrister-at-Law*), a w latach

Ian Rank-Broadley (Av.) i Lida Cardozo Kindersley (Rv.), *Mark Blackburn*, 2011, brąz, lany, średnica 124 mm, waga 1030 g, numerowany na obrzeżu. Odlew: Faber Pyropus Foundry, Cheltenham, wykończenie: Ian Rank-Broadley

1976-1978 pracował w Wydziale Kanclerskim Sądu Najwyższego (*Chancery Bar*). Znajdował jednak czas, by od 1975 r. być aktywnym członkiem Rady Brytyjskiego Towarzystwa Numizmatycznego, a od 1977 r. uczestniczyć w pracach kolegium redakcyjnego serii *Sylloge of Coins of the British Isles*. Wtedy podjął decyzję o zmianie kariery zawodowej. Nie widząc dla siebie przyszłości w palestrze, podjął w 1978 r. pracę jako finansista w londyńskim City, w korporacji Kleinwort Benson. Numizmatyka wciąż była — w sposób typowy dla brytyjskiego uprawiania tej nauki — Jego zajęciem amatorskim, choć osiągnął już akademicki poziom wiedzy i tak był traktowany przez innych badaczy. Już w 1980 r. został redaktorem *SCBI* (do 1987 r. wraz z Christopherem Bluntem i M. Dolleyem, potem samodzielnie), a pod Jego redakcją ukazało się 37 tomów tej fundamentalnej nie tylko dla numizmatyki brytyjskiej publikacji źródłowej, zainicjowanej w 1958 r. przez Philipa Griersona.

Właśnie współpraca tych dwu badaczy wywarła nie tylko decydujący wpływ na dalsze losy Zmarłego, ale i na znacze-

nie Cambridge na numizmatycznej mapie świata. To na propozycję P. Griersona w 1982 roku Mark Blackburn kolejny i ostatni raz zmienił zawód. Dla świetnie rokującego młodego bankiera z City była to niezwykle trudna decyzja, początkowo oznaczająca również utratę klarownej perspektywy kariery, bo posada asystenta Griersona (Research Associate, później Senior Research Associate) na Wydziale Historii Uniwersytetu w Cambridge była tylko czasowa. Podjął ją jednak i nigdy nie żałował tego zjednoczenia pracy zawodowej i prywatnych zainteresowań. Wtedy właśnie pojawił się w Muzeum Fitzwilliamowskim jako współpracownik Griersona w pracy nad wielkim podręcznikiem mienictwa średniowiecznego, *Medieval European Coinage*, wraz z katalogiem zbiorów numizmatycznych Muzeum, zaplanowanym początkowo — nader optymistycznie — na sześć lat i dwanaście tomów. Pierwszy tom został wydany w roku 1986, ale droga do kolejnych okazała się dłuższa. W 1991 r., po przejściu na emeryturę prof. Theodore V. Buttrea, M. Blackburn został kierownikiem muzealnego Działu

Monet i Medali, by pełnić tę funkcję do końca życia. To było bardzo poważne wyzwanie: T.V. Buttrey trzy lata wcześniej objął kierownictwo zbioru pogrążonego w bałaganie i zapaści personalnej. Zdążył wprawdzie z całą energią rozpocząć i ukierunkować działania naprawcze, ale większość pracy pozostała dla M. Blackburna. Tu znakomicie przydały Mu się umiejętności administracyjne i negocjacyjne, które zyskał podczas studiów i pierwszych lat pracy. Wspólnym dziełem Buttreya, Griersona i Blackburna było wypromowanie w paręnaście lat Cambridge i Muzeum Fitzwilliamowskiego jako światowego centrum badań numizmatycznych, miejsca, do którego przyjeżdżają na staże i stypendia naukowe numizmatycy ze wszystkich kontynentów, tworząc więzi trwające przez następne dekady i podtrzymywane przez kolejne pokolenia badaczy. A jednocześnie w ciągu tych niespełna dwu dekad zbiór Działu Monet i Medali wzrósł o ponad 70 tysięcy obiektów (!).

W 1994 r. Mark Blackburn osiągnął w Kolegium Gonville'a i Caiusa stopień doktora filozofii jako specjalista od historii monetarnej okresu anglosaskiego i normańskiego. Od 2001 r. podjął ponownie pracę dydaktyczną, od 2004 r. jako wykładowca (*Reader*) numizmatyki i historii pieniądza w zakładzie studiów anglosaskich, normańskich i celtyckich Uniwersytetu (*ASNaC*). Jego uczniami byli również studenci historii, archeologii i historii sztuki. Urzekał ich entuzjazmem i erudycją. Wciąż specjalizując się we wczesnośredniowiecznym mennictwie Wysp Brytyjskich i Skandynawii, swymi zainteresowaniami objął z czasem również mennictwo i obieg monet Środkowego i Dalekiego Wschodu (wraz z Shinichi Sakuraki i Shunji Oichi opracował monety japońskie, chińskie i wietnamskie

ze swego muzeum) oraz medale historyczne, a także teoretyczne zagadnienia analizy znalezisk pojedynczych w badaniu obiegu monetarnego. I na tym nie dość: na Międzynarodowym Kongresie Numizmatycznym w Brukseli w 1991 r. przedstawił pomysłowe rozwiązanie problemu atrybucji do mennic monet brabanckich z XIII w. Współredagował tymczasem dwa główne brytyjskie naukowe czasopisma numizmatyczne: „British Numismatic Journal” w latach 1983-1987 i „Numismatic Chronicle” w latach 1992-1998. Redagował lub współredagował również kilka ważnych tomów konferencyjnych i prac zbiorowych: *Viking-Age Coinage in the Northern Lands* (1981, z D.M. Metcalfe), *Anglo-Saxon Monetary History* (księga pamiątkowa M. Dolleya, Leicester 1986), *Kings, Currency and Alliances. The History of Southern England in the Ninth Century* (wraz z D.N. Dumville, Woodbridge 1998). Współuczestniczył w wielotomowej publikacji materiałów z wikińskiego emporium w Kaupang w Norwegii. Najczęściej cytowaną Jego pracą jest jednak napisany wspólnie z P. Griersonem pierwszy tom *Medieval European Coinage*, zatytułowany *The Early Middle Ages 5th-10th centuries* (Cambridge 1986). Kierowanie tym ostatnim zamierzeniem przypadło w 1998 r. Jemu właśnie w udziale, jednakże, mimo energicznych starań, posuwa się ono wciąż bardzo opornie (ukazał się jeszcze jeden tom, trzeci ma wyjść lada chwila, dziewięć tomów jest na różnych etapach przygotowania). Trzeci po *Sylloge* i *MEC* prowadzony program badawczy to internetowy korpus znalezisk monet wczesnośredniowiecznych na Wyspach Brytyjskich (*Early Medieval Coin Finds, EMC*). W zasadzie nie opublikował natomiast książek pod własnym tylko nazwiskiem, współpra-

cując stale ze współautorami z różnych krajów. Także wśród artykułów od 1979 r. prace indywidualne są w mniejszości. Tym bardziej trzeba docenić, że dwie z nich znalazły swój pierwodruk w Polsce, z czego jedna po polsku: *Znaleziska pojedyncze jako miara aktywności monetarnej we wczesnym średniowieczu* („Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria numizmatyczna i konserwatorska”, nr 9, 1989, s. 67-85) i *Finds from the Anglo-Scandinavian site of Torksey, Lincolnshire*, [w:] *Moneta Mediaevalis. Studia numizmatyczne i historyczne ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Suchodolskiemu w 65. rocznicę urodzin*, red. B. Paszkiewicz, Warszawa 2002, s. 89-101). Jednakże owa znaczna ilość prac zespołowych jest ważnym wkładnikiem usposobienia Zmarłego, który był osobą niezwykle otwartą do współpracy, do dzielenia się zarówno pracą, jak i jej owocami. A przecież oprócz pracy naukowej, dydaktycznej, muzealnej i organizacyjnej nie unikał także popularyzacji, prowadząc odczyty i pogadanki radiowe.

Oprócz działalności w Brytyjskim Towarzystwie Numizmatycznym (gdzie w latach 2004-2008 pełnił funkcję prezesa), od 1983 r. był członkiem prestiżowego Society of Antiquaries, a od 1989 r. również Królewskiego Towarzystwa Historycznego. W 2005 r. został wybrany towarzyszem (*Fellow*) Kolegium Gonville’a i Caiusa w Cambridge, pełniąc tam przez trzy lata obowiązki rejestrarza. Już w 1991 r. medalem (*Jeton de Vermeil*) nagrodziło go Francuskie Towarzystwo Numizmatyczne. W 2008 r. został nagrodzony złotym Medalem Johna Sanforda Saltusa przez Brytyjskie Towarzystwo Numizmatyczne za wkład do numizmatyki brytyjskiej. W tym samym roku otrzymał też medal Królewskiego Towarzystwa Numizmatycznego.

W 2011 r., w ostatnich miesiącach życia, Uniwersytet Cambridgeński nadał Mu godność doktora literatury (*Doctorate of Letters*) za zasługi w pracy i publikacjach z zakresu numizmatyki średniowiecznej, Akademia Brytyjska odznaczyła Go nagrodą Dereka Allena, szwedzka Fundacja Gunnara Holsta medalem nagrodowym, a grono przyjaciół uczciło Go medalem osobistym.

Lubił podróżować; w Polsce był na konferencji o obiegu pieniężnym we Włocławku w 1988 r. oraz na konferencji z okazji 50-lecia WN w Warszawie w 2006 r. — był pod ogromnym wrażeniem zmian, jakim uległ nasz kraj w tym czasie. Współorganizując międzynarodowy Instytut Numizmatyki Środkowoazjatyckiej (*Central Asian Numismatic Institute*, którego był skarbnikiem) odwiedził nawet Kazachstan.

Wczesną wiosną 2010 roku współpracownicy Marka na całym świecie otrzymali od niego email z wiadomością o kolejnym nawrocie choroby nowotworowej, z którą walczył już od ponad dwudziestu lat, i o złych rokowaniach. Zapowiadano mu jeszcze kilka miesięcy życia. Obiecał więc zapewnić kontynuację kierowanych przez siebie programów badawczych i te ostatnie miesiące poświęcić rodzinie. Uparta wola życia i pomoc lekarzy w szpitalu Addenbrooke’s w Cambridge przedłużyły te miesiące do ponad roku i pozwoliły zrobić więcej. Swe ostatnie dzieło, tym razem indywidualne: zbiór 15 prac pod wspólnym tytułem *Viking Coinage and Currency in the British Isles* (*British Numismatic Society’s Special Publication Series*, nr 7; tam pełna bibliografia Zmarłego), zdążył zobaczyć w korekcie. Przygotowując swe odejście dołożył starań, by wszystko toczyło się dalej bez przeszkód. Kierownictwo programu *Sylloge of Coins*

of the British Isles przekazał swemu młodemu uczniowi, dr. Rory'emu Naismithowi, a jako naczelnego redaktora *Medieval European Coinage* wskazał dr Elinę Screen, wychowanicę Philipa Griersona. Mark Blackburn zmarł rano, 1 września 2011 r., w swoim domu w Cambridge Chesterton, wśród rodziny, zostawiając żonę i troje dorosłych już dzieci. Mistrz dla wielu, pomocny i wyrozumiały Przyjaciel dla znacznie liczniejszych, pozostanie dla nas wzorem dobrego, pracowitego i twórczego życia. R. I. P.

Borys Paszkiewicz

Wykorzystano informacje Rory'ego Naismitha i Eliny Screen.

**„Znaleziska monet od antyku po wczesną nowożytność (II)”
Międzynarodowa konferencja numizmatyczna w Žumberku**

Druga duża konferencja numizmatyczna poświęcona znaleziskom monet (*Nálezky mincí od antiky po raný novověk (II): Výroba – distribuce – tezaurace ve světle mincovních nálezů*), zorganizowana przez Centrum mediévistických studií Akademie věd České republiky a Univerzity Karlovy w Pradze oraz Filosofický ústav teje Akademie we współpracy z Jihočeským muzeem w Czeskich Budziejowicach, odbyła się w dniach 4-7 października 2010 r. Zgodnie z ideą tego cyklu, wymyślonego i prowadzonego przez dra Jiřího Militkého z CMS, „czeska” seria konferencji numizmatycznych przeplata się w latach z cyklem morawskim (*Peníze v proměnách času*) i umieszczana jest w zamkach, Zamek tym razem wybrano niezwykle, bo fortaliję wiejską w Žumberku na południe od Czeskich Budziejowic, w pobliżu rakuskiej granicy. Wnętrza renesansowe-

go dworu w malowniczej okolicy, pełnej wzgórz, stawów i lasów, bardzo dobrze się nadawały do spokojnego namysłu i rozmów.

Czterodniowe aż spotkanie nie było bardzo intensywne, bo wygłoszono w sumie 26 referatów (jednego zapowiedzianego nie wygłoszono). Program sesji ułożony był chronologicznie, co jednak skorygowało życie, gdy trzeba było uwzględnić spóźnienia jednych prelegentów i potrzebę wcześniejszego wyjazdu innych. Do atrakcji dodatkowych należała pośpieszna popołudniowa wycieczka ze zwiedzaniem zabytków Budziejowic, Nových Hradů, i izby muzealnej („muzeičku”, jak to trafnie określili gospodarze) górnictwa kruszcowego w Rudolfově.

Tematyka znalezisk monet pozornie wydaje się tak szeroka, że mogłaby doprowadzić do formuły *quodlibet*, co prawda, w pewnej mierze atrakcyjnej w różnorodności, ale czyniącej spotkanie niespójnym i pozbawionym konkluzji. Tak się jednak nie stało, może dlatego, że większość referentów potraktowała tematykę na tyle poważnie, by doprowadziło to do pewnych ogólnych spostrzeżeń dotyczących znalezisk monet. Słuchaczom konferencji pomagał zeszyt z abstraktami referatów. Goście z krajów niemieckojęzycznych (Austria, Szwajcaria) otrzymali tłumaczenie symultaniczne, gdy Słowianie Zachodni (Czesi, Słowacy i Polacy) porozumiewali się w tworzonym *ad hoc* języku neoprasłowiańskim.

Komentowanie po kolei tak licznych wystąpień zajęłoby zbyt dużo miejsca, wskażemy więc tylko te, które z różnych powodów mocniej utkwiły w pamięci. Należał do nich z pewnością otwierający konferencję referat Evy Kolníkové z Nitry o technice i technologii w mennictwie celtyckim na podstawie bardzo interesują-